

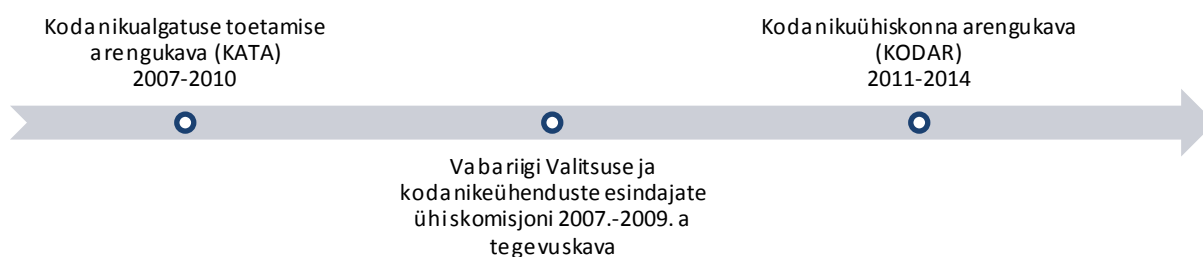
Kodanikuühiskonna arengukava aastateks 2015-2020. Koostamise ettepanek

„Meie demokraatia ja julgeoleku keskseks, ehk isegi peamiseks tagatiseks on olnud kodanikuühiskonna jõuline areng. See on vaba riigi vabade kodanike tahe midagi ise, omal algatusel, korda saata oma keskkonna, kodukoha, oma keele, kultuuri ja oma riigi heaks.“

Toomas Hendrik Ilves võidupühal Tartus 23. juunil 2011

I SISSEJUHATUS JA TAUST

12. detsembril 2002 kiitis Riigikogu heaks Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni (edaspidi EKAK), et määratleda avaliku võimu ja kodanikualgatuse rollid ning koostööpõhimõtted. Sellest ajast on Eesti kodanikuühiskonda arendatud kolme joonisel 1 välja toodud strateegilise dokumendiga.

Joonis 1. Kodanikuühiskonna valdkonna strateegilised dokumendid aastatel 2007-2014

Kehtiv arengukava lõpeb 2014. aastal. EKAK eesmärkide ja põhimõtete¹ elluviimiseks peab Siseministeerium koos avaliku sektori ja vabaühenduste ühiskomisjoni² ning strateegiliste partneritega oluliseks uue kodanikuühiskonna arengukava koostamist, mis kehtiks aastatel 2015-2020. See periood ühtib Euroopa Liidu struktuurifondide rahastamisperioodi ning teiste olulisemate strateegiliste dokumentide kehtivusega – näiteks Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“, Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 jpt.

Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määruse nr 302 „Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord“ järgi esitab valdkonna küsimuste eest vastutav minister valdkonna arengukava koostamiseks Vabariigi Valitsusele koostamise ettepaneku.

Arengukava koostamise ettepanekus käsitletakse lahendamist vajavaid probleeme, konkreetset meedet töötatakse välja erinevate asutuste ja kodanikuühenduste koostöös. Ettepanekuid kogutakse ka kaasamisüritustelt.

Dokumendis toodud alavaldkonnad ja väljakutsed põhinevad läbi viidud uuringutel ja analüüsidel³; kodanikuühiskonna valdkonnaga kokku puutuvate ametnike, rahastajate, ekspertide,

¹ Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon. Kättesaadav: <https://www.siseministeerium.ee/30410/>

² EKAK rakendamise tegevuskavade elluviimise ja täitmise hindamise ning kodanikuühiskonna ja riigi koostöö arendamise valitsuskomisjoni istungi protokoll nr 2, 16.12.2013, päevakorrapunkt nr 2. Kättesaadav: https://www.siseministeerium.ee/public/Eesti_kodanikuuhiskonna_arengu_kontseptsio.pdf

³ Kättesaadavad: <https://www.siseministeerium.ee/uuringud-ja-publikatsioonid>

uurimisasutuste ja suuremate kodanikuühendustega korraldatud kahel fookusgruupiintervjuul ning kehtivas arengukavas käsitletud, kuid jätkuvat tähelepanu vajavatel teemadel.

Arengukava elluviimise kulude prognoos esitatakse arengukava eelnõus koos konkreetsete meetmetega detsembris 2014. Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014 iga-aastane riigieelarveline toetus on 126 865 eurot, kuid see ei sisalda asutuste tegevuskulusid, välisrahastajate toetusi ega teisi riigieelarvelisi toetusi. On selge, et uus arengukava vajab eesmärkide saavutamiseks senisest rohkem ressursse, mis eeldab ka struktuurivahendite suuremat kaasamist – nii oleksid riigile tugevad partnerid kõigis arengukava alavaldkondades.

Ettepaneku teksti on koostanud Siseministeeriumi regionaalhalduse osakonna nõunik Marten Lauri (tel 612 5191, e-post marten.lauri@siseministeerium.ee). Juriidilise ekspertiisi on koostanud Siseministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Janar Luts (tel 612 5084, e-post janar.luts@siseministeerium.ee).

II VALDKONNA ARENGUKAVA KOOSTAMISE EESMÄRK

Valdkonna arengukava üldeesmärk on **tegutsemisvõimekad vabaühendused ning ühiskondlikult aktiivsed elanikud**, panustades nii kaasava riigivalitsemise tulemusvaldkonna eesmärgi „kodanikualgatuse ja osalusdemokraatia edendamine kodanikuühenduste ja avaliku võimu koostöös“ saavutamisse ning aidates kaasa kodanikuühiskonna ehk vabakonna arengule.

Vabakonnana mõistame ühiskonda, kus inimesed osalevad aktiivselt ühiste asjade plaanides, otsustamises ja elluviimises. Vabakond saab pakkuda riigile ja kohalikule omavalitsusele tuge nii avalike teenuste osutamise kui ühiskondlike või kogukondlike probleemide lahendamiseks, mis kõik tõstavad inimeste elukvaliteeti. On piisavalt teoreetilisi ja empiirilisi uuringuid, mis tõestavad, et kolmas sektor leiab tihti uut tüüpi teenuseid või lahendusi olemasolevatele probleemidele.

Koostatav arengukava peab lähtuma tegelikest vajadustest, kindlustama valitsusasutuste ühtse lähenemise valdkonnale ning aitama kaasa nende koostööle valdkonna arendamisel. Nii haakub koostatav arengukava näiteks Sotsiaalministeeriumi (nt teenuste delegeerimine sotsiaalvaldkonnas), Haridus- ja Teadusministeeriumi (nt kodanikuharidus, koolidemokraatia), Kultuuriministeeriumi (nt eesti keele mitteoskajatele suunatud tegevused), Justiitsministeeriumi ja Rahandusministeeriumi (statistika) valitsemisaladega.

Oluline on, et arengukava eesmärke toetaks ka vabaühenduste, eriti strateegiliste partnerite tegevus. Siseministeerium peab oluliseks, et kõigis arengukava alavaldkondades oleksid riigile tugevad partnerid võimekate ühenduste näol.

III VALDKONNA ARENGUKAVA KOOSTAMISE VAJADUS

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni eesmärkide ja põhimõtete⁴ elluviimiseks peab Siseministeerium koos avaliku sektori ja vabaühenduste ühiskomisjoni⁵ ning strateegiliste partneritega oluliseks uue kodanikuühiskonna arengukava koostamist, mis hakkaks kehtima 2015. aastast.

⁴ Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon. Kättesaadav: <https://www.siseministeerium.ee/30410/>

⁵ EKAK rakendamise tegevuskavade elluviimise ja täitmise hindamise ning kodanikuühiskonna ja riigi koostöö arendamise valitsuskomisjoni istungi protokoll nr 2, 16.12.2013, päevakorrapunkt nr 2. Kättesaadav: https://www.siseministeerium.ee/public/Eesti_kodanikuuhiskonna_arengu_kontseptsio_.pdf

Tuginedes EKAKis ning kehtivas kodanikuühiskonna arengukavas sõnastatud väärtustele, jätkab koostatav arengukava demokraatliku ning avatud ühiskonna traditsiooni kujundamist ja kindlustamist ning loob nii EKAK-le toimiva elluviimise süsteemi, millega aidata kaasa selle pikaajaliste prioriteetide saavutamisse: kodanikualgatuse tugisüsteemi toimimise tagamine ja arendamine, avaliku võimu ja kodanikualgatuse partnerlusel põhineva koostöökultuuri juurutamine, heade koostöötavade tutvustamine ja laialdane kasutuselevõtt ning elukestva kodanikuhariduse aktiivne edendamine.

Ka Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm peab oluliseks demokraatia ja kaasamise edendamist, mis on ka koostatava arengukava fookuses.

Järgnevalt on antud ülevaade kodanikuühiskonna arengust ning kehtiva Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014 tulemustest ja tegevuste hetkeseisust. Kõiki nimetatud punkte võib lugeda kaudselt kehtiva arengukava tulemusteks.

- **Eestis on kokku 30 692 mittetulundusühendust⁶**, sh 812 sihtasutust (SA) ja 29 880 mittetulundusühingut (MTÜ). Neist umbes pooled on korteri-, garaaži- jm ühistud.
- **Peaaegu igas kolmandas tegutsevas MTÜ-s on palgalisi töötajaid (30,3% tegutsevatest MTÜ-dest 2013. a vrd 28,5% 2011. a)⁷.**
- **Tõusnud on MTÜ töötajate keskmine brutopalk⁸.** 2013. a lõpu seisuga on MTÜ töötajate brutopalk 414 eurot kuus (vrd 2010. a 358 eurot).
- **Kasvanud on vabaühendustele tehtud annetuste maht⁹.** Tulumaksusoodustusega mittetulundusühenduste, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja kuuluvatele vabaühendustele annetati 2013. aastal 17,3 mln eurot (vrd 2012. a 16,3 mln eurot). Annetusi deklareerinud vabaühenduste arv on tõusnud 1310-ni (vrd 2012. a 972 vabaühendust).
- **31% Eesti elanikest on viimase aasta jooksul osalenud vabatahtlikus tegevuses¹⁰**, mis on sarnane Euroopa Liidu keskmisega (29%).
- **Umbes 2/3 Eesti elanikest väljendab pigem osalusdemokraatlikke hoiakuid¹¹** nagu „koos tegutsedes saavutab ühiskondlikes asjades enam kui üksinda.“ Seega on Eesti inimesed oma väärtusorientatsioonides ja hoiakutes vastuvõtlikud osalusdemokraatiale.

Aastatel 2011-2013 on näiteks SA Kodanikuühiskonna Sihtkapitali taotlusvoorude tulemusena tõusnud üleriigiliste vabaühenduste katusorganisatsioonide ja võrgustike jätkusuutlikkus, arenenud

⁶ Äriregister, 1. aprilli 2014 seisuga.

⁷ Eesti Statistikaamet, 2013. Statistiline profiil - majanduslikult aktiivsete üksuste (äriühingute, füüsilisest isikust ettevõtjate, asutuste, mittetulundusühingute) kogum, mida Eesti Statistikaamet kasutab majandusstatistika üldkogumina 1994. aastast.

⁸ Maksu- ja Tolliametile esitatud palgaandmed. Kuude lõikes esitatud palgaandmetest arvutati keskmine väljamakstud palk ühe töötaja kohta ühes kuus, seejärel kuukeskmiste põhjal keskmine brutokuupalk aasta kohta. Samas tuleb arvestada, et näitaja kajastab nii püsi- kui projektipõhiseid kui ka täis- kui osalise tööajaga töötajaid ega pruugi seega illustreerida täielikult tegelikku olukorda.

⁹ Maksu- ja Tolliametile esitatud INF 4 deklaratsiooni andmed. INF 4 deklaratsiooni esitasid kuni 2011. a-ni kõik tulumaksusoodustusega MTÜ-de, SA-de ja usuliste ühenduste nimekirja kuuluvad isikud, erakonnad, avalik-õiguslikud ülikoolid ja haiglaid haldavad isikud, kuid pärast seda on INF 4 esitamine kohustuslik vaid antud nimekirja kuuluvatele ühingutele. Need, kes saavad maksustavaid annetusi ehk ei kuulu tulumaksusoodustusega ühingute nimekirja, saadud annetusi ei deklareeri. Need on juba andja poolt deklareeritud ja maksustatud.

¹⁰ Uus, M., Hinsberg, H., Mänd, T., Batueva, V. 2013. "Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013." Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Kättesaadav: https://www.siseministeerium.ee/public/vabatahtlikus_tegevuses_osalemine_2013.pdf

¹¹ Kodanikeühiskonna uurimis- ja arenduskeskus (2012). "Kodanikualgatust toetavad väärtused ja käitumismustrid Eesti elanikkonnas 2011-2012". Kättesaadav: https://www.siseministeerium.ee/public/danikualgatust_toetavad_vaartused_ja_kaitumismustrid_Eesti_elanikkonnas_2011-2012_uuringu_teostaja_Kodanikeuhiskonna_uurimis-ja_arenduskeskus_Tallinna_Ulikool.pdf

huvikaitse- ja osalemisvõimekus. Paljud vabaühendused osalevad töörühmades, komisjonides jm ning on panustanud ka Euroopa Liidu 2014-2020 programmiperioodi tingimuste läbirääkimisse. Tõusnud on ka vabatahtlike kaasamise ja annetuste kogumise võimekus.

Kehtiv arengukava on olnud tulemuslik ühenduste tegutsemist toetava õiguskeskkonna arendamisel, sest tänaseks on olemas konkreetsed ettepanekud seaduste muutmiseks.

Kokkuvõttes on Eesti kodanikuühiskond on tugevalt arenenud – meid iseloomustab koostöö, hea seadusandlik keskkond, tugev infrastruktuur ning positiivne meediakajastust. Jätkuvat arendamist vajavad aga organisatsioonide tegutsemisvõime ja finantssuutlikkus.¹² Samuti tuleb senisest aktiivsemalt arendada sotsiaalse innovatsiooni, sotsiaalse ettevõtluse, teenuste delegeerimise, vabatahtliku tegevuse ja vabaühenduste eeskoste tugistruktuure.

Kehtiva Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014 rakendusplaanis planeeritud 69 tegevusest on 2014. aasta jaanuariks ellu viidud 35 ning töös 26 tegevust, neist osa iga-aastased või jooksvad ülesanded – näiteks SA Kodanikuühiskonna Sihtkapitali või maakondlike arenduskeskuste MTÜ konsultantide tegevuse toetamine, vabatahtlike tunnustamisürituse korraldamine vm.

Tegevuste tähtaega on pikendatud viiel juhul, vaid kolm tegevust jäi ellu viimata. Uues arengukavas on seega oluline keskenduda ka eelmisel perioodil täitmata jäänud tegevustele.

Arengukava koostamise ettepanekule on lisatud kehtiva Kodanikuühiskonna arengukava rakendusplaani täitmise aruanne aastate 2011-2012 kohta (lisa 1, võetud teadmiseks 25.07.2013 Valitsuse protokollilise otsusega).

IV LAHENDAMIST VAJAVATE PROBLEEMIDE KIRJELDUS

Järgnevalt on viie alavaldkonna lõikes välja toodud olulisemad probleemid, mille lahendamisele arengukava koostamisel keskenduda vaja on.

Meetmete planeerimisel ja prioriteetide seadmisel on oluline arvestada kodanikuühiskonda mõjutavate tulevikutrendidega¹³, sealhulgas:

- **avaliku sektori ressursid pigem vähenevad** ja konkurents avalikele toetustele vabaühenduste seas suureneb. Kasvab huvi ja vajadus äri sektori raha kaasamise järele. Oluliseks muutub riigi panus vabaühenduste tegutsemiskeskonda ning mitterahaline toetus.
- **teenuste osatähtsus tõuseb**, sest avalik sektor vajab ja otsib partnereid, kes oleksid võimelised pakkuma teenuseid kvaliteetselt ja professionaalselt;
- **vabaühenduste roll suureneb** nii teenuste pakkumises kui poliitika kujundamises osalemisel, sellega tõuseb ka vabaühenduste vastutus. Oluline on pöörata tähelepanu vabaühenduste sisedemokraatiale ning esindusorganisatsioonide töö läbipaistvusele. Samal ajal vajavad teenuste pakkujad, huvikaitseorganisatsioonid kui teised strateegilised partnerid oma tegevuseks stabiilset rahastust.
- **vähenevad sektoritevahelised erinevused**, sellega kaasneb näiteks ärimudelite rakendamine (omatulu teenimine) vabaühenduste töös ning vajadus kasvatada teenuste pakkumise ja arendamise kompetentsi vabaühendustes.

¹² Vabaühenduste elujõulisuse indeks (USAID), 2012. Kättesaadav: <http://ngo.ee/sites/default/files/files/Estonia%20-%20Translated%20and%20Formatted.pdf>

¹³ Jõgeva, Maris (2013). „Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014 ekspertanalüüs“

Alavaldkond 1. Kodanikuühendused kui partnerid avalike teenuste osutamisel¹⁴

Avalikke teenuseid delegeerib kodanikuühendustele umbes 60% kohalikest omavalitsustest (KOV), mis hõlmavad umbes 87% Eesti elanikest. Samas on erinevate omavalitsuste praktika küllaltki erinev ning sõltub suuresti KOV juhtide teadmistest, hoiakutest ja väärtustest.¹⁵ Avalik võim tõlgendab teenuste delegeerimist tihti kui kodanikuühenduste rahastamist ning jätab vabaühendused partnerluses ebavõrdsesse „saaja“ rolli.

Kehtivas arengukavas seati fookus tugevama partnerluse toetamisele avalike teenuste arendamisele, keskendudes läbipaistvusele (standardid koostöös), jätkusuutlikkusele (partnerlus ja pikaajalised lepingud) ning teenuste kvaliteedile (kodanikud rahulolu teenustega). Kehtiv arengukava ei käsitlenud sotsiaalset innovatsiooni ega sotsiaalset ettevõtlust.

Probleemid, millele viidati fookusgruppides¹⁶:

1. Vabaühenduste võimekus ja kompetents osutada avalikke teenuseid on sageli madal, esineb näiteks juhtimis- ja huvikaitsesuutmatust, aga ka puudusi majandamis- ja läbirääkimisoskustes. Samal ajal puudub ka organisatsioon, kes tegeleks avalike teenuste osutajate huvikaitsuga.
2. Potentsiaalsete teenuse delegeerijate seas valitseb vähene teadlikkus vabaühendustele delegeerimise eelistest. Ka kasutatakse teenusega osutatud muutuse mõõtmiseks väljundindikaatoreid, mis ei anna aga objektiivset ülevaadet. Avaliku teenuse delegeerimisel on jätkuvalt olulisim kriteerium soodsaim hind, mitte kvaliteet ega kliendikeskem lähenemine. See aga toob vabaühendustes sageli kaasa teenuse osutamise alla omahinna, lühikesed delegeerimise lepingud jpm.
3. Vaid väheste avalike teenuste osutamiseks on kehtestatud miinimumstandardid.
4. Vabaühenduste seas levib protektsionistlik suhtumine, mis väljendub üksteise tajumises konkurentidena, mitte partneritena taotluste esitamisel või hangetes osalemisel.

A1. Sotsiaalne innovatsioon¹⁷

Viimastel aastatel on sotsiaalse innovatsiooni edendamine muutunud poliitikas järjest tähtsamaks. Euroopa Komisjoni tasandil tegeletakse sotsiaalse innovatsiooni edendamisega Innovatsioonipoliitika programmis (*European Commission's Innovation Policy*). Valdonna arengukavaga soovitakse tõsta sotsiaalse innovatsiooni edendamine vabakonnas üheks fookusteemaks, sest paljusid probleeme püütakse lahendada traditsioonilistel viisidel, kuid see ei taga alati soovitud tulemusi.

Valdkonna arengukava peab vastama küsimusele, kuidas on kõige targem ja tulemuslikum sotsiaalset innovatsiooni edendada nii, et see ühelt poolt lahendaks olemasolevaid probleeme, tõstaks inimeste elukvaliteeti ja aitaks kaasa sidusama ja võrdsema ühiskonna tekkimisele ning teiselt poolt tõstaks vabaühenduste tegutsemisvõimekust.

¹⁴ Partnerlus avalike teenuste osutamisel – vabaühendused või eraettevõtted osutavad avalikke teenuseid koostöös avaliku sektoriga. Levinuim vorm on lepinguline delegeerimine. Allikas: Lember, V., Parrest, N., Tohvi, E. (2011) „Vabaühendused ja avalikud teenused: partnerlus avaliku sektoriga. Ülevaade ja juhised.“ Kättesaadav: <http://www.ngo.ee/sites/default/files/files/Vaba%C3%BChendused%20ja%20avalikud%20teenused%20-%20partnerlus%20avaliku%20sektoriga.pdf>

¹⁵ Praxis (2009). Kohaliku omavalitsuse üksuste avalike teenuste lepinguline delegeerimine kodanikeühendustele. Kättesaadav: https://www.siseministeerium.ee/public/SIMDEL_raport.pdf

¹⁶ 22. ja 23. oktoobril 2013 viis Siseministeerium läbi kaks fookusgruppiintervjuud kodanikuühiskonna valdkonnaga kokku puutuvate ametnike, rahastajate, ekspertide, uurimisasutuste ja suuremate kodanikuühenduste esindajatega.

¹⁷ Sotsiaalne innovatsioon – loomingulised ning uusi väärtusi loovad lahendused ühiskondlikele probleemidele, millel on pikaajaline mõju ja mis tõstavad inimeste heaolu. Allikas: Mänd, K. (2013) „Sotsiaalne innovatsioon: kas moesõna või tegelik panus ühiskonda?“ Kättesaadav: <http://mottehommik.praxis.ee/sotsiaalne-innovatsioon-kas-moesona-voi-tegelik-panus-uhiskonda>

Probleemid, millele viidati fookusgruppides:

5. Sotsiaalselt innovaatiliste lahendustega tegeletakse poliitikavaldkonniti ning puudub horisontaalne koostöö, mis aitaks algatuste loodava muutuse ulatust laiendada. Samas ei ole vabaühendused sageli teadlikud (sotsiaalse) innovatsiooni mõistest ega selle potentsiaalset vabaühendustele lahendamaks ühiskondlikke ja kogukondlikke probleeme.
6. Vabaühenduste rahastamisel ega toetusmeetmete planeerimisel ei ole mõeldud piisavalt loominguulistele ja ebatraditsioonilistele lahendustele, millel oleks pikaajaline mõju ning mis tõstaks inimeste heaolu.

A2. Sotsiaalne ettevõtlus¹⁸

Sotsiaalne ettevõtte on organisatsioon, mille põhikirjaline eesmärk on lahendada mõnda ühiskondlikku probleemi kaupade või teenuste müügist teenitud tulu abil. Laiemalt tegelevad sotsiaalse ettevõtlusega kõik avalikes huvides tegutsevad vabaühendused, kes rahastavad oma kogukonnale suunatud tegevust ettevõtlustulu teenimisega. Sotsiaalse ettevõtluse toetamine on üks olulistest teemadest vabaühenduste tegevusvõimekuse tõstmisel.

Sotsiaalsetest ettevõtetest on Eestis enamus registreeritud MTÜ-de või SA-dena. Need on traditsioonilised vormid selge ühiskondliku eesmärgiga organisatsioonidele, sh nendele avalikes huvides tegutsevatele vabaühendustele, kelle tulueelarve täitub osaliselt või täielikult tänu ettevõtlustulu teenimisele. Taolise juriidilise vormi valikut põhjendab mh vajadus võita haavatavate sihtrühmade liikmete ja koostööpartnerite usaldus ning välistada kasumijaotus.

Probleemid, millele viidati fookusgruppides:

7. Sotsiaalsete ettevõtete olemus ei ole piisavalt selge ega reguleeritud, seda liiki organisatsioonid on jäänud halli alasse vaba- ja ettevõtlussektori vahele. Näiteks ei ole vabaühenduste, sh sotsiaalsete ettevõtete äriplaanid sageli ettevõtluse toetusmeetmetes abikõlblikud, kuna puudub ekspordipotentsiaal või kasumimarginaal, kuid jäetakse arvestamata lisaväärtus ühiskonnale.
8. Vabaühenduste ise tulu teenimise küsimused ei ole juriidiliselt väga selged. Nende võimekust tulu teenida käsitletakse miinusena näiteks tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja kuulumisel.

Alavaldkond 2. Kodanikuharidus¹⁹

Kodanikuhariduse valdkonnas pole seni olnud keskset koordineerijat, mistõttu on kodanikuhariduse arendustegevus olnud ebasüsteemne. Läbivateks küsimuseks on kodanikuhariduse süsteemne arendamine ning ametkondade vahelise koostöö tõhusus, mida on takistanud formaalhariduse ja mitteformaalhariduse käsitlemine lahus ning kodanikuhariduse arendamises sisulist kaalukust ja mõju omava püsiva koostöövormi puudumine. Ühiskonnaliikmed on kodanikuhariduse võimalustest suhteliselt vähe teadlikud.

¹⁸ Sotsiaalne ettevõtlus – ärilise tegevuse sidumine ühiskondliku eesmärgiga, tehes seda oma toodete-teenuste müügiga. Sotsiaalne ettevõtte tegutseb mingi konkreetse ühiskondliku eesmärgi saavutamise nimel, kasutades selleks ettevõtlusega teenitud tulu. Allikas: Lillemets, A. (2011) „Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamine“. Kättesaadav: https://www.siseministeerium.ee/public/Eesti_sotsiaalse_ettevotluse_kogemuste_ja_olukorra_kaardistamine.pdf;

Sotsiaalsete ettevõtete võrgustik koduleht. Kättesaadav: <http://sev.ee/se-eesiti/>

¹⁹ Kodanikuhariduse all mõistetakse oskusi, teadmisi ja väärtushinnanguid, mis toetavad kodaniku aktiivset ja vastutustundlikku osalemist ühiskonnaelus, aidates kaasa selleks vajalike võimaluste, tahte ja pädevuse tekkimisele.

Allikas: Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014. Kättesaadav: https://www.siseministeerium.ee/public/KODAR_VV_.pdf

Kehtiva arengukavaga sooviti muuta kodanikuhariduse korraldust selliselt, et see oleks vähem juhuslik ja paremini koordineeritud. Uue arengukava koostamisel on taas päevakorral küsimus kodanikuhariduse suuna juhtimisest ja koordineerimisest.

Probleemid, millele viidati fookusgruppides:

9. Enam kui pool Eesti elanikest ei ole kokku puutunud kodanikualgatusliku tegevusega või ei ole (poliitiliselt) aktiivsed väljaspool valimisi. Probleem puudutab ka eesti keelt emakeelena mitte kõnelevaid elanikke. Esineb ka lõhe eesti- ja venekeelse elanikkonna informumis.
10. Jätkuvalt on probleem kodanikuhariduse valdkonna killustatus. Kodanikuhariduse valdkonna edusammud on eraldiseisvad ja kohati ühekordsed ning võivad seepärast jääda teistele kodanikuharidusega tegelejatele teadmata, mis omakorda võib viia tegevuste dubleerimiseni. Ka on endiselt formuleerimata kodanikuhariduse mõiste. See takistab ülevaate saamist kodanikuhariduslikest algatustest.

B1. Kodanikuharidus formaalhariduses

11. Eesti õpilased on kodanikuharidusliku osalemise poolest pigem alla Euroopa keskmise taseme. Põhikoolis ja gümnaasiumis jääb kodanikuühiskonna teemade käsitlemisel puudu praktilisest väljundist sageli seepärast, et õpetajal puudub vastav praktiline kogemus. Samane probleem on ka kõrghariduses, kus sageli puudub kodanikuühiskonna või -haridusega seotud kursuste läbimise võimalus. Nn „kodanikuühiskonna praktika“ pakkumine ei saa aga hoogu sisse rohujuuretasandi algatustest, s.o. vabaühenduste endi algatusel. Ühendused on küll olulised partnerid kodanikuühiskonna alase praktika pakkumisel, kuid initsiatiiv selleks peab tulema avalikust sektorist.
12. Kodanikuaktiivsuse ja -algatuse käsitlemisel puudub aineteülene koostöö ja teemade sidumine, samuti nõ sotsiaalne mõõde ettevõtlusõppest. Samuti puudub riigil ülevaade, millistes õppekavades ning millises mahus on kodanikuhariduslikud teemad käsitletud.

B2. Kodanikuharidus mitteformaalhariduses

13. Lahendamata on küsimus, kuidas viia kodanikuharidus ka täiskasvanuteni, nt töökoha kaudu. Kodanikualgatuslike väärtuste puudumine kodus või peres soodustab aga suletud ringi tekkimist ning vabakonna algatustest kaugenemist.
14. Lisaks erinevate üldharidusainete omavahelisele sidumisele puudub ka erinevate, peamiselt vabaühenduste algatatud projektide ja programmide sidumine.

Alavaldkond 3. Kaasamine ja osalus, sh poliitika kujundamises osalemine ja huvikaitse²⁰

Oluline osa kodanikuühiskonnast puudutab avaliku võimu ja kolmanda sektori vahelisi suhteid. Kodanikuühenduste, aga ka ekspertide ja ettevõtete kaasamisega kavandatud ja teostatud poliitika vastab paremini ühiskonna tegelikele ootustele ja vajadustele. Positiivsete näidetena saab tuua kaasamiskoordinaatorite võrgustiku loomise ning Kaasamise hea tava uuendamise ning heakskiitmise 2011. aastal.

Kehtiva arengukavaga seati eesmärk peamiselt laiendada kaasamist (arvestatakse valitsusväliste osapoolte panusega) ning selle kvaliteeti parandada (osapooled on rahul).

²⁰ Kaasamine on avaliku võimu tegevus, mille eesmärk on anda kodanikele või neid esindavatele ühendustele võimalus osaleda neid mõjutavate otsuste tegemisel, sh õigusloomes. Kaasamine ja osalemine on sama tegevuse kaks poolt. Allikas: Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014. Kättesaadav:

https://www.siseministerium.ee/public/KODAR_VV_.pdf; Hinsberg, H., Kübar, U. (2009) „Kaasamise käsiraamat ametnikele ja vabaühendustele.“ Kättesaadav: <http://www.ngo.ee/sites/default/files/files/Kaasamise%20k%C3%A4siraamat.pdf>

Probleemid, millele viidati fookusgruppides:

15. Kaasamise teemadel puudub riigi tasandil kindel eestvedaja.
16. Kaasamine ise ega kaasamise hea tava järgimine ei ole otsustajatele kohustuslik, samuti puudub mehhanism kaasamise hea tava järgimise monitoorimiseks. Seetõttu kaasatakse avalikkust alles otsuste langetamise protsessis, kuid esineb ka pelgalt formaalset kaasamist või otsustajate tõrjuvat hoiakut uute partnerite vastu. Samas puudub avaliku sektori asutustes arusaam mitmekesistest osalusvormidest.

C1. Kaasamine kohalikes omavalitsustes ja riigiasutustes

17. Puudub kaasamisalane nõustamisteenus kohalikele omavalitsustele (KOV) ning puudub KOV-ide endi vahel heade kogemuste jagamise mehhanism. Kohalikul tasandil ei ole kaasamise hea tava teemadel kokku lepitud.
18. Vabaühenduste ja kodanike kaasamist KOV arengukavade koostamisse esineb vähe. Kaasamise teemade olulisus ei pruugi olla jõudnud otsustajate tasandile, sest kaasamiskoolitustel osalevad sisuametnikud. Selle kinnituseks – asutuste tööplaanidesse ei planeerita sageli aega kaasamiseks. 2007. aastal loodud kaasamise koordineerijate võrgustiku roll on väikene nagu ka selle liikmete omavaheline suhtlus.

C2. Kaasamine vabaühenduste vaatest

19. Sageli on vabaühendused ise passiivsed ega otsi kontakti kaasatud olemiseks, teisalt võib vabaühendustel olla raskusi enda liikmete, partnerite või sihtrühma(de) kaasamisega. Viimasega haakub kaasajate ootus, justkui esindaks vabaühendus üht konkreetset seisukohta, jättes arvestamata, et ühenduse liikmete seas võib olla eriarvamusi.

Alavaldkond 4. Kodanikuühenduste tegutsemisvõimekus ja -keskkond

Põhilisteks probleemideks täna (maakondlike) katusorganisatsioonide vähesus või puudumine, ühenduste valdkondlik killustatus ja omavaheline koostöö vähesus. Õigusliku keskkonna keskseks vajaduseks on avalikes huvides tegutsevate kodanikuühenduste rolli selgem õiguslik määratlemine. Tähelepanu tuleb pöörata viisidele, kuidas ühendused suudavad oma ressursse ühiseks tegevuseks koondada ning avada töötavaid kanaleid oma sihtrühmade ja lihtliikmete osalemiseks otsustes, mis mõjutavad nende käekäiku.

Kehtiva arengukava eesmärgiks seati, et riigiasutused ja KOV-id toetavad kodanikuühenduste tegevust, kodanikuühendused on tegevus-, koostöö- ja jätkusuutlikud ning sotsiaalsete muutuste algatajad ja elluvijad.

Probleemid, millele viidati fookusgruppides:

D1. Õiguskeskkond

20. Endiselt on probleemiks Maksu- ja Tolliameti lähenemine *heategevuslikkuse* mõistele, mis tekitab arusaamatusi tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja kuulumise või mittekuulumisega.²¹
21. Kodanikuühiskonda puudutava õiguskeskkonna muutmise aruteludesse pole seni piisavalt kaasatud ärisektori esindajaid. Ettevõtjate jaoks on kallim nende vabaühenduste toetamine, kes ei kuulu tulumaksusoodustustega ühenduste nimekirja²². Takistus on ka näiteks maksuvabastuse madal piirmäär, mis võib endaga kaasa tuua ettevõtjate loobumise

²¹ Ettepaneku koostamise hetkeks on Vabariigi Valitsus oma kabinetiistungil otsustanud lihtsustada antud nimekirja kuulumise põhimõtteid, kuid vastav seaduseelnõu pole veel valmis. Seega on võimalik, et uues arengukavas pole sellele küsimusele enam selles võtmes keskenduda vaja.

²² Vt eelmine viide.

vabaühenduse toetamisest.

22. Lahendamata on küsimus sotsiaalsete ettevõtete ehk ühenduste, kes oma teenuste või toodete müügil saadud tulu kasutab oma põhikirjalise eesmärgi täitmiseks, juriidilise vormi küsimus. See haakub käesoleva dokumendi probleemiga nr 7.

D2. Kodanikuühiskonna tugistruktuur

23. Vabaühenduste tegevust toetav tugistruktuur ei ole omavahel piisavalt sidustatud – kuigi on ka häid näiteid, esineb siiski ka dubleerimist nii rahastatavate eesmärkide kui tegevuste osas. Seni ei ole nt objektiivselt suudetud maakondlike arenduskeskuste, eelkõige vabaühenduste konsultantide töö ja loodava muutuse vahel seost leida. See tähendab, et konsultandid küll tegutsevad, kuid puudu on nende töö tulemuste ja mõju hindamine. Oluline on ka, et vabaühenduste konsultandid arvestaksid ka oma töös senisest enam usuliste ühenduste vajadustega.
24. Kaardistamata on vabaühenduste koolitusvajadused ja vajadus personaalse nõustamise järele. Probleemiks võib olla ka erinevate arenguprogrammide rohkus ning kõikuv kvaliteet – näiteks mentorite ebapiisav ettevalmistus või ebasobivate meetodite valik.

D3. Kodanikuühenduste riikliku rahastamise korrastamine

25. Leidub läbipaistmatuid projektikonkurse, kus projektide sildi all jagatakse tegevustoetust – näiteks hasartmängumaksu nõukogu. Samuti esineb teatud eesmärkide topeltrahastamist. Kuigi 2013. aastal töötati välja ühenduste rahastamise juhendmaterjal koos rahastamise põhimõtetega, mis neid teemasid käsitleb, puudub sellel pidev rakendusmehhanism.
26. Vähe kasutatakse finantsinstrumente ehk laene-garantiisid jms vabaühendustele. Ka ei harrastata nõ ebatraditsioonilisi rahastamisviise nagu näiteks vabaühenduste tingimuslikku rahastamist ehk projekti toetamist juhul, kui teine osa rahastusest leitakse äri sektorist. Kuigi see on iga rahastaja enda otsustada, on siin võimalik välja töötada toetavaid meetmeid.

D4. Vabaühenduste omatulu teenimine ja majanduslik jätkusuutlikkus

27. Õigusruumis puudub selgus vabaühenduste võimalustes teenida majanduslikku tulu, mis seisneb näiteks väärarusaamas, et vabaühendused peavadki tegutsema annetuste, liikmemaksude ja avaliku sektori toetustest.
28. Vabaühenduste majanduslikku jätkusuutlikkust takistab nende suutmatuse oma tegevuse mõju hinnata ja seejärel selgelt kommunikeerida. Kui vabaühendus ei suuda oma tegevuse mõju selgelt avalikkusele tutvustada, on keeruline tõsta ka usaldust selle ühenduse vastu, mis võib väljenduda väheses hulgas annetustes vms.

D5. Vabaühenduste kohta käiv statistika

29. Kodanikuühendusi puudutav statistika ei kajasta objektiivselt hetkeseisu – näiteks puudub klassifikaator kodanikualgatuslike ja avaliku sektori valitseva mõju all olevate või valitsussektorisse kuuluvate mittetulundusühingute ja sihtasutuste eristamiseks. Seega puudub ka adekvaatne ülevaade vabaühendustele eraldatud riigieelarvelise toetuse kohta. Ka ei ole tasakaalus vabaühenduste tegevuse kohta kogutavate ja nende põhjal avalikustatud andmete hulk. Samal ajal võib vabaühendustel olla valmisolek esitada ka rohkem andmeid, kui neid analüüsitaks ja avaldataks.
30. Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatorid (EMTAK) on erineva üldistustasemega, ebatäpsed ning valitud juhusliku loogika järgi. Samal ajal on klassifikaatoreid, mis ei sobigi vabaühenduste tegevusega – osa koodi kirjeldab tegutsemise valdkonda, osa sihtrühma ning osa tegevusi.

Alavaldkond 5. Heategevus ja strateegiline filantroopia²³

Elanikkonna teadlikkus vabatahtlikuna tegutsemise võimalustest on viimase viie aastaga tõusnud, samas ei erista õiguslik keskkond endiselt õigusliku seisundi järgi vabatahtlikku teistest õigussubjektidest, mis on probleemina terav eelkõige vabatahtlike kulude katmisega seotud vaatepunktist.²⁴

Kehtiva arengukava eesmärgiks seati annetuste suurenemine, aga ka, et annetataks läbimõeldult, regulaarselt ja suurenevas mahus ning vabatahtliku tegevuse maine ja ulatuse kasv ehk vabatahtlikud on soodustatud, tunnustatud ja väärtustatud ning vabaühenduste tegevusse kaasatud.

Probleemid, millele viidati fookusgruppides:

E1. Annetamine

31. Vabaühendused ei käsitle annetuste kogumist alternatiivina avaliku sektori toetustele. Niisamuti ei pöörata vabaühendustes piisavalt tähelepanu annetajate hulga kasvatamisele ega kasutata piisavalt mugavaid ega tähelepanu äratavaid annetusviise. Puudub ka paindlikkus erinevate annetusviiside ja -kampaniate kasutamisel.

E2. Vabatahtlik tegevus

32. Osa vabaühenduste rahastajaid ei arvesta vabatahtlike panusega kui ühe osaga projekti omafinantseeringust. Ka see on alati rahastaja enda otsustada, kuid siin on võimalik välja pakkuda toetavaid tegevusi. Vabaühendused aga ei pruugi alati näha vabatahtlikke kui lisaressurssi ühenduse töö toetamiseks, probleeme on ka vabaühendustes tegutsevate vabatahtlike motiveerimisega.
33. Elanikkonna teadlikkus vabatahtlikust tegevusest on küll paranenud, kuid endiselt levib hoiak, et vabatahtlik tegevus võrdub peamiselt füüsilise tegevusega. Ka ei teadvustata, millist tööd loetakse vabatahtlikuks tegevuseks – esineb palju nn mitteteadlikku vabatahtlikku tegevust, mis moonutab kogutavaid andmeid.
34. Professionaalidest vabatahtlike tegevuse edendamist takistab nn vahemehe puudumine, kes aitaks kokku viia potentsiaalsed vabatahtlikud ning sobiva vabaühenduse.
35. Üldisemalt võib osutada probleemiks ka vabatahtlike tegevust toetava ühtse taristu puudumine, mis otsiks, vahendaks ja nõustaks vabatahtlikke.

Lisaks ülal loetletud väljakutsetele tuleb täiendavalt arengukava koostamisel arvestada, et **regionaalsed ehk piirkondlikud erinevused** puudutavad nii ühendusi kui üksikisikuid. Oluline on selgitada välja, millised on kodanikuühenduste ja -ühiskonna roll kaugemates Eesti piirkondades. Mõnes näiteks puudub kriitiline mass elanikke, et kodanikuühiskonna teemadega võrdselt tegeleda. Linna- ja maa-asulates on lahendamata aga küsimus, kuidas tagada asumi-, alevi- vm vanema kaasatus kohaliku elu otsustavatesse küsimustesse.

²³ Annetus (ingl *donation*) on vabatahtlik rahaline või muu kingitus, millega ei kaasne kohustusi, vastuteenet ega teenuse osutamist. Annetus võib olla samas sihtotstarbeline. Igaüks saab osaleda annetamises ja igaüks saab otsesel või kaudsel moel annetamisest kasu. Mänd, K., Noor, K., Uus, M., Uudelepp, A. (2011) „Väärrikaks ja õnnelikuks: annetamise analüüs ja soovitused.“ Kättesaadav: https://www.siseministeerium.ee/public/Annetamise_analys_Praxis_2011.pdf

Vabatahtlik tegevus on oma aja, energia või oskuste pakkumine vabast tahtest ja rahalist tasu saamata. Vabatahtlikud aitavad teisi või tegutsevad peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks. Oma pereliikmete abistamist ning rahalisi või esemelisi annetusi ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks. Kodanikuühiskonna arengukava 2011-2014. Kättesaadav: https://www.siseministeerium.ee/public/KODAR_VV_.pdf

²⁴ Ka see ettepanek leidis Vabariigi Valitsuse kabinetiistungil toetust, seega on võimalik, et uues arengukavas pole sellele küsimusele enam sellisel kujul keskenduda vaja.

Teiseks, **sektorite- ja valdkondadeülese koostöö edendamisel** on seni arendustegevustes jäädud kinni sektorite piiridesse. Näiteks tulumaksuseaduse muutmise ettepanekutes käsitleti küll kodanikuühenduste vaadet, kuid jäeti käsitlemata äriettevõtteid puudutav. Samamoodi võib juhtuda, et erinevate strateegiadokumentide eesmärgid ei haaku omavahel, st et strateegiadokumendid võivad üksteisele vastu töötada. Et selliseid olukordi vältida, tuleks arendus- jm tegevustes käsitleda kõiki kolme sektorit tervikuna, samuti tuleb võimaluste piires ühildada eri valdkondades tehtav, näiteks haridus, eakad ja keskkond, et ühe algatusega luua suuremat väärtust ja mõju.

Samuti tuleb jätkata valdkonna uuringute ja analüüside läbiviimist.

V SEOSSED TEISTE VALDKONNA ARENGUKAVADEGA

Seosed arengukavade läbivate valdkondadega

- **Kliima ja keskkonnahoid** – seos neutraalne, ei kahjusta.
- **Võrdsed võimalused** – seotud. Kodanikuühiskonna arengukava võtmes on oluline kaasata kodanikualgatuslikesse tegevustesse nii mehi kui naisi, erinevas vanuses elanikke, puudega ning erineva rahvusliku kuuluvusega elanikke. Seni on panustatud näiteks Harju ja Ida-Viru maakonna maakondliku arenduskeskustega, kus töötavad venekeelsete vabaühenduste konsultandid. Tellitavates uuringutes, kus asjakohane, vaadatakse ka vastavate tunnuste löikes erinevusi kodanikualgatuslikus tegevuses osalemises. Vajadusel arvestatakse üritusi korraldades, et neid viidaks läbi ruumides, kuhu pääseb ka liikumistakistusega inimene.
- **Infoühiskond** – seotud. IKT lahendused on üks viis, kuidas vabaühendused end nähtavamaks teha saavad ning selle kaudu kas uusi inimesi kaasata või olemasolevatega suhelda. Seni on koostöös maakondlike arenduskeskustega korraldatud näiteks vabaühendustele koolitusi vabavaraliste kodulehtede loomiseks ja haldamiseks. Ka on kodanikuühiskonna arengukava seotud erinevatest e-keskkondadest kogutavate andmete võtmes – oluline on maksimaalselt kasutada vabaühendustelt kogutavaid andmeid seal, kus need juba esitatud on, ning mitte koormata vabaühendusi andmete topelt esitamisega.
- **Regionaalareng** – seotud. Kodanikuühiskonna arengukava võtmes on oluline, et arendustegevused ulatuksid üle Eesti. Selleks tegutsevad igas maakonnas maakondlikud arenduskeskused, kus nõustatakse ja koolitatakse kohalikke vabaühendusi projektitaotluste koostamise, annetuste kogumise jm olulistel teemadel. Arengukava koostamises oleme näinud ette ka igas maakonnas toimuvad maakondlikud arutelupäevad, mille eesmärk on välja selgitada võimalikud piirkondlikud eripärad või vajadused. Suur osa kodanikuühiskonnast tegutseb kohalikul tasandil, näiteks küla- või asumiseltside vormis, seega mõjutab loodav arengukava ka regionaalarengut.
- **Riigivalitsemine** – tugevalt seotud. Kodanikuühiskonna arengukava aitab kaasa tõhusamale riigivalitsemisele. Vabaühendused saavad olla riigile partneriks näiteks teenuste osutamisel, et teatud (avalikke) teenuseid tõhusamalt ja mõjusamalt osutada. Kodanikuühiskonna arengukava on plaanitud käsitleda ka kaasamise teemasid, sh kaasamise hea tava senisest ulatuslikumat rakendamist. Samuti on loodav arengukava seotud andmete kogumisega – kavas on maksimaalselt ära kasutada olemasolevaid (registri)andmeid ja statistikat ning tugineda olemasolevatele uuringutele-analüüsidele.

Arengukava koostamisel arvestatakse:

- **Eesti säästva arengu strateegia „Säästev Eesti 21”** eesmärkidega. Strateegia seab üheks eesmärgiks sidusa ühiskonna läbi sotsiaalse kaasatuse, regionaalse tasakaalu ja tugeva kodanikuühiskonna. Kodanikuühiskonna arengukava üldeesmärk toetab säästva

arengu strateegia eesmärgi saavutamist.

- **Konkurentsivõime kavaga „Eesti 2020”**. Konkurentsivõime kava üks eesmärk on SKT tõstmine elaniku kohta. Ka kodanikuühendused loovad töökohti ja müüvad oma tooteid või teenuseid, panustades SKT-sse umbes 2%-ga. Samuti on vabatahtlik tegevus võimalus aidata nt töötuid taas tööturule, seega võib vabatahtlikust tegevusest olla kasu tööhõive taseme tõstmisele.
- **Eesti julgeolekupoliitika alustega 2010**, panustades eelkõige ühiskonna toimepidevuse ja sidususe tagamisse. Eesti julgeolekut tugevdab sidus kodanikuühiskond, kus teadlikul kodanikuaktiivsusel on oluline roll julgeoleku ja turvatunde edendamisel.
- **Noortevaldkonna arengukavaga 2014-2020**, täpsemalt selle kolmanda alaeesmärgi kolmanda meetmega „noorte aktiivsuse osaluse toetamine kogukonnas ja otsustes”, mis toetab kodanikuühiskonna arengut.
- **Lõimumisvaldkonna arengukavaga „Lõimuv Eesti 2020”**, eelkõige selle esimese alaeesmärgi meetmega 1.2 „lgapäevaste kontaktide, suhtluse ja kaasamise toetamine ühiskonnas”.
- koostatava **Avatud Valitsemise Partnerluse tegevuskavaga**.
- Euroopa Komisjoni aruteludokumendis „Euroopa Komisjon ja kodanikuühendused: partnerluse tugevdamine”²⁵ esitatud ettepanekutega. Arengukava koostamisel on arvestatud kodanikuühiskonna arengu üldisi suundi Euroopas ning seniseid valdkonna arengut käsitlevaid strateegilise dokumente, sh mitmeid Euroopa Nõukogu dokumente ja soovitusi.

Arengukava on seotud Siseministeeriumi valitsemisala tegevuskava eesmärgi “kodanikualgatuse ja osalusdemokraatia edendamine kodanikuühenduste ja avaliku võimu koostöös” tegevusega „kodanikuühiskonna arendamine ja kodanikuaktiivsuse tõstmine” ning see omakorda riigieelarve strateegia peatükiga „kaasav riigivalitsemine” ja Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi peatükiga „demokraatia ja kaasamine”.

Arengukava on kooskõlas Euroopa Komisjoni Valges Raamatus Euroopa Valitsemise kohta toodud põhimõtetega ning dokumendis esitatud ettepanekutega²⁶. Euroopa Liidu tasandil ei ole sätestatud otsekohaldavaid või siduvaid kodanikuühiskonda reguleerivad õigusakte.

VI ARENGUKAVA VÄLJATÖÖTAMISE KORRALDUS

Arengukava koostamist koordineerib Siseministeerium, kaasates sellesse nn juhrühma, kuhu kuuluvad erinevate asjaomaste ministeeriumite esindajad ning vähemalt senised strateegilised partnerid kodanikuühiskonna valdkonnas – Vabaühenduste Liit EMSL ja Eesti Külaliikumine Kodukant. Peale nende kaasatakse juhrühma töösse sotsiaalset ettevõtlust edendav Sotsiaalsete ettevõtete võrgustik (SEV), sotsiaalse innovatsiooni ja strateegilise filantroopia edendamisega tegelev Heateo Sihtasutus, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis ning Eesti Kirikute Nõukogu.

Arengukava töötatakse välja koos erinevate partneritega, sh Sotsiaalministeeriumi soolõime ja võrdse kohtlemise valdkonna ametnikega. Joonisel 2 on toodud välja esialgne partnerite nimekiri viie alavaldkonna lõikes. Nimetatud partnerite ning teiste soovijate, keda joonisel välja toodud pole, põhjal moodustatakse igal teemal töörühmad.

²⁵ http://ec.europa.eu/transparency/civil_society/ngo/docs/communication_en.pdf

²⁶ *White Paper: European Governance* COM (2001) 42 http://ec.europa.eu/governance/white_paper/en.pdf

kodanikuühendused kui partnerid avalike teenuste osutamisel

- MKM, SOM, Riigikontroll
- äri sektor
- Praxis
- KOV liidud
- kodanikuühendused, sh asumiseltsid ja kirikud, kogudused, usulised ühendused
- SEV ja CSR foorum
- kodanikuühenduste rahastajad

kodanikuharidus

- õpetajad, ülikoolid
- noorsootöötajad
- eksperdid-uurijad
- kodanikuühendused, sh noorteühendused
- HTM, SOM, KUM

kaasamine ja osalus

- Riigikantselei ja ministeeriumid
- erakonnad
- rahva kogu eestvedajad
- katus- ja huvikaitseorganisatsioonid
- asumiseltsid ja usulised ühendused
- meedia, lobbyorganisatsioonid
- Eesti Koostöö Kogu
- Praxis

ühenduste tegutsemisvõimekus ja elujõulisus

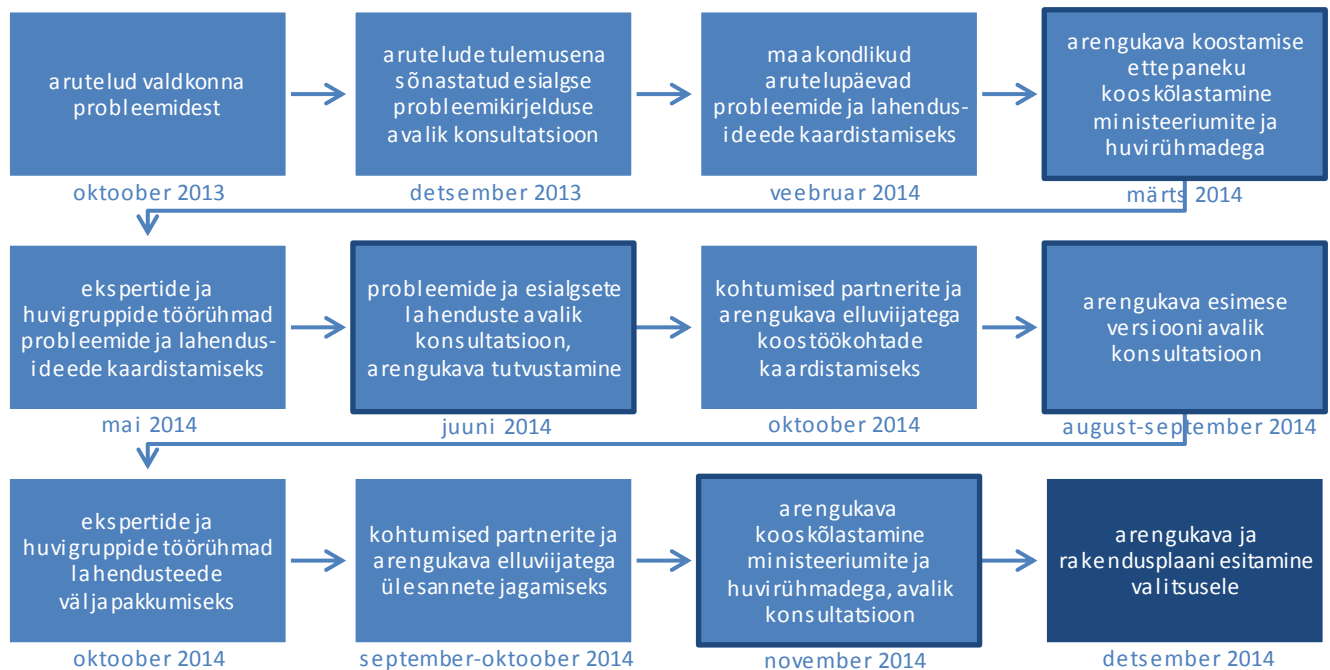
- ministeeriumid
- Statistikaamet
- kodanikuühenduste rahastajad
- äri sektor
- uurijad, sh Praxis
- katus- ja huvikaitseorganisatsioonid (võimustajad või toetuste vahendajad, ka usulised ühendused)

heategevus ja strateegiline filantroopia

- äri sektor
- Heateo SA
- EMSL
- annetuskeskonnad ja heategevusfondid
- kodanikuühenduste rahastajad

Joonis 2. Kodanikuühiskonna arengukava koostamisse kaasatavate esialgne nimekirj

Vastavalt teemale ja vajadusele kaasatakse teisi asutusi ja eksperte ning korraldatakse eraldi kohtumisi. Arengukava koostamise esialgne kaasamise kava on toodud joonisel 3.

Joonis 3. Kodanikuühiskonna arengukava esialgne kaasamise kava

VII ARENGUKAVA VÄLJATÖÖTAMISE ESIALGNE AJAKAVA

Tegevus	Tulemus	Tähtaeg
I etapp – arengukava koostamise ettevalmistus		
Arengukava koostamiseks fookusgruppide ja kohtumiste korraldamine	Strateegiliste partneritega on kokku lepitud arengukava põhisuunad, kaks fookusgruppi peamiste siht- ja sidusrühmadega on sisendi kogumiseks korraldatud	Oktoober 2013
Arengukava koostamise ettepaneku esitamine Vabariigi Valitsusele	Ettepanek on kooskõlastatud asjaomaste osapooltega ning Vabariigi Valitsuses heaks kiidetud	Aprill 2014
II etapp – võimalike probleemide ja lahenduste kaardistamine, kaasamine		
Töörühmade läbiviimine	Töörühmades on kaardistatud probleemid koos võimalike lahendustega	Mai ja oktoober 2014
Huvirühmade kaasamine	Kõik olulisemad huvirühmad on kaasatud ning saanud võimaluse oma seisukohad esitada	Detsember 2013 – detsember 2014
III etapp – arengukava ja rakendusplaani esialgse kavandi koostamine		
Arengukava dokumendi koostamine	Valminud on esialgne versioon arengukavast	August 2014
Arengukava rakendusplaani esialgse kavandi koostamine	Valminud on esialgne versioon rakendusplaanist	Oktoober-november 2014
IV etapp – lõpliku arengukava koostamine ja kinnitamine		
Arengukava kooskõlastamine ministeeriumite ja huvirühmadega	Arengukava on teiste osapooltega kooskõlastatud	November 2014
Arengukava täiendamine vastavalt kooskõlastuselt saadud ettepanekutele	Arengukava eelnõu	November 2014
Arengukava esitamine Vabariigi Valitsusele	Arengukava on Vabariigi Valitsuses kinnitatud	Detsember 2014